

Małgorzata Czaplicka

Nowe rozwiązania dla nowej sytuacji

Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów
Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 3 w Brodnicy

Tekst: **Małgorzata Czaplicka**

Wicedyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 3 w Brodnicy

87-300 Brodnica

ul. Nowa 34

tel. (56) 49 861 25

e-mail: zsp3brodnica@wp.pl

www.zsp3brodnica@wp.pl

Redakcja merytoryczna

Dorota Suchacz

Redakcja językowa i korekta

Katarzyna Majewska

Projekt okładki

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji

Creative Commons 4.0 Polska (CC BY-NC)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Materiał powstał w ramach projektu „Przywództwo – opracowanie modeli kształcenia i wspierania kadry kierowniczej systemu oświaty”.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

Wstęp	3
Inspirujący projekt.....	4
Prace koncepcyjne.....	4
Potrzeba zmian	5
Zajęcia warsztatowe	6
Włączenie uczniów	8
Wymierne efekty	9

Wstęp

Jako wicedyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 3 w Brodnicy (województwo kujawsko-pomorskie), w skład którego wchodzi szkoła, do której uczęszcza niemal 500 uczniów i przedszkole mające 300 podopiecznych, uczestniczyłam w wielu formach doskonalenia. Z mojego doświadczenia wynika, że o części szkoleń szybko zapominamy. Są też takie, które nie tylko na długo zapadają w pamięć, ale także stają się inspiracją do zmian. Zajęcia w ramach projektu realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) „Przywództwo – opracowanie modeli kształcenia i wspierania kadry kierowniczej systemu oświaty” należały do tej drugiej kategorii.

Szkolenia odbywały się w Warszawie, ale brali w nich udział przedstawiciele różnych rejonów kraju. Dzięki temu uczestnicy mieli szanse nawiązania kontaktów z menadżerami oświaty z całej Polski oraz wymiany doświadczeń. Warto bowiem uświadomić sobie, że równie cenne co treści przekazywane podczas zajęć, są rozmowy w kuluarach.

Inspirujący projekt

Kluczem do sukcesu szkolenia jest dobór kompetentnych prowadzących. W tym przypadku świetnie wywiązali się oni ze swoich zadań. Począwszy od integracji grupy, poprzez wysoki poziom merytoryczny zajęć i ich ciekawą formę, na wyposażeniu nas w zestaw narzędzi i umiejętności do dalszego wykorzystania kończąc.

Uczestnicy zajęć mieli okazję zapoznać się z założeniami systemu kompleksowego wspomaganie szkół. Każdy z nas przeprowadził autodiagnozę własnych kompetencji kluczowych. W codziennej pracy z pewnością znajdą zastosowanie przedstawione podczas szkolenia zasady budowania kompetentnych zespołów, tajniki ewaluacji czy wiedza na temat motywowania – zarówno siebie, jak i pracowników. Według mnie – jako osoby zarządzającej szkołą – niezwykle ważne było zwrócenie uwagi na rolę osobistego mistrzostwa dyrektora. W programie szkolenia znalazło się też wiele aspektów praktycznych związanych z wykorzystaniem analizy SWOT w kształtowaniu kompetencji kluczowych w szkole, stosowaniem diagnozy pogłębionej do określenia celu procesowego wspomaganie i wskaźników jego osiągnięcia. Otrzymaliśmy także informacje o różnych metodach pracy służących osiągnięciu celu oraz o możliwości wykorzystania technik coachingowych.

Prace koncepcyjne

Celem cyklu szkoleń przeprowadzonego w ramach realizowania przez Ośrodek Rozwoju Edukacji projektu było przekazanie uczestnikom wiedzy, która zostanie wykorzystana w praktyce funkcjonowania ich placówek oświatowych. Po zakończeniu zajęć, na podstawie zebranych pomysłów, a także wymiany doświadczeń z innymi odbiorcami szkolenia, przystąpiłam do opracowywania indywidualnego planu działania dla swojej placówki. Zakładał on przeprowadzenie rady szkoleniowej w szkole podstawowej, a następnie w przedszkolu, i wypracowanie zadań wdrożeniowych. Działania w trakcie realizacji miały być monitorowane. Spostrzeżenia oraz przykłady podjętych inicjatyw miały zostać omówione na spotkaniach zespołów przedmiotowych na koniec pierwszego półrocza. Na koniec roku założyłam podsumowanie całości.

W ramach przygotowań do rady pedagogicznej niezbędne było stworzenie własnych narzędzi, prezentacji i opracowanie ćwiczeń warsztatowych dla nauczycieli. Zadanie okazało się o tyle trudne, że wymagało stworzenia od podstaw zajęć w formie atrakcyjnej dla ich uczestników, na co dzień zajmujących się przecież uczeniem innych.

Dodatkowo rada pedagogiczna została zaplanowana na początek roku szkolnego, który zawsze jest czasem wytężonej pracy, a tym razem był również pierwszym rokiem szkolnym po reformie systemu oświaty.

Potrzeba zmian

Szkolenie dla rady pedagogicznej (40 osób) w szkole podstawowej odbyło się na początku września. Pierwszym zadaniem nauczycieli było wskazanie, co świadczy o tym, że nasza placówka dobrze pracuje. Miało na celu wywołanie poczucia dumy ze swojego miejsca pracy. Osoby uczestniczące w określonych procesach powinny utożsamiać się z wypracowanym sukcesem. Warto zwrócić uwagę, że zawsze łatwiej nam wymieniać wady, narzekać, wskazywać ciemne strony sytuacji. Tymczasem powinniśmy szukać tego, co nas cieszy w naszej pracy.

Nauczyciele, po chwili zawahania, chętnie dzielili się swoimi sukcesami i osiągnięciami. Z ich wypowiedzi wynikało, że pracujemy dobrze. Wtedy poprosiłam, żeby się zastanowili, czy wobec tego powinniśmy się zmieniać? Zastosowałam technikę odwróconego celu. Co się stanie, jeśli nie będziemy modernizować sposobu naszej pracy? Odpowiedź brzmiała: przestaniemy się rozwijać. Świat wokół nas się zmienia, a my będziemy stosować formy przestarzałe, archaiczne. Padło stwierdzenie, że kto się nie rozwija, ten się cofa. Nasi uczniowie osiągają bardzo dobre wyniki na egzaminach zewnętrznych. Świetnie radzą sobie w różnego rodzaju konkursach. Do naszej szkoły rodzice chętnie zapisują dzieci nawet spoza rejonu, mimo że wiąże się to z kłopotliwymi dojazdami. Mamy zatem dużo do stracenia.

Po takim wstępie przeszliśmy do kwestii kompetencji kluczowych, czyli tego, czego tak naprawdę powinniśmy uczyć. W miniwykładzie przedstawiłam kompetencje kluczowe w kontekście uczenia się przez całe życie. Podkreśliłam, że każda z nich pozostaje jednakowo ważna, ponieważ jej opanowanie może stanowić krok na drodze do celu, jakim jest udane życie w społeczeństwie wiedzy. Wskazałam, że kompetencje są rozwijane na poziomie wiedzy, umiejętności i postaw.

W tym miejscu odwołałam się do zapisanej na plakacie misji szkoły oraz do sylwetki absolwenta. Nasz uczeń w przyszłości musi sprostać wymaganiom szybko zmieniającego się świata. To, w co go wyposażymy w szkole podstawowej, będzie rzutowało na jego dalsze losy.

Nasi absolwenci nie zawsze zostają w rodzinnym mieście – wyjeżdżają z niego, a czasem nawet z kraju, zajmują eksponowane stanowiska, są lekarzami, prawnikami, wykładowcami czy burmistrzami. Muszą poradzić sobie z przeróżnymi wyzwaniami – żeby tak się stało, powinni mieć solidne podstawy. Omówiłam z uczestnikami poziomy neurologiczne wyszczególnione przez Roberta Diltsa (duchowość, tożsamość, przekonania/wartości, możliwości, zachowanie, środowisko), by wyjaśnić, na jakie elementy jako nauczyciele mamy wpływ, a na jakie nie.

Zajęcia warsztatowe

Na kolejnym etapie szkolenia uczestnicy zostali podzieleni na osiem grup, z których każda wylosowała jedną kompetencję kluczową (KK). Zadaniem było narysowanie sylwetki naszego dorosłego absolwenta wyposażonego w wybraną kompetencję. W ćwiczeniu tym nauczyciele wykorzystywali swoją kreatywność. Pracowali zespołowo, a jednocześnie mogli się trochę odprężyć i odpocząć od siedzenia przy biurkach. Powstały bardzo interesujące rysunki. Następnie, mając na uwadze naszych wykreowanych absolwentów, stworzyliśmy wspólnie regał kompetencji, który zawierał najważniejsze umiejętności, jakie powinni zdobyć uczniowie na różnych etapach edukacyjnych. Każda z grup szukała wylosowanej przez siebie kompetencji w preambule podstawy programowej (PP). Ustaliliśmy, że wszystkie kompetencje zostały wymienione już na początku podstawy programowej, a właściwie wynika ona z konieczności kształtowania KK. A skoro kształtowanie kompetencji kluczowych stanowi nieodłączną część naszej pracy, należałoby zastanowić się, jak to robić. Oczywiście powinny być rozwijane wszystkie kompetencje, ale warto skupić się na niektórych, naturalnie nie zaniedbując pozostałych.

W celu wybrania dwóch kompetencji szczególnie ważnych dla naszej szkoły, znowu pracowaliśmy w grupach. Nauczyciele mieli zastanowić się, dlaczego akurat te, a nie inne kompetencje są najistotniejsze. Zastosowaliśmy technikę śnieżnej kuli. Po dokonaniu wyboru dwie grupy łączyły się i dyskutowały. Następnie zespoły zostały ponownie złączone, aż wreszcie w dwóch czteroosobowych grupach nauczyciele rozmawiali, jakie umiejętności będą u nas rozwijane. Obie grupy wybrały zgodnie jako najistotniejszą kompetencję uczenia się, a co do drugiej nie było zgody. Jeden zespół wybrał kompetencje matematyczne, a drugi inicjatywność i przedsiębiorczość.

W tej sytuacji musieliśmy przystąpić do debaty oksfordzkiej. Ten moment szkolenia był ważny, gdyż nie zawsze umiemy dyskutować, stosując rzeczowe argumenty, bez

obrażania strony przeciwnej. Nauczyciele uczyli się w ten sposób nowej techniki wyrażania swoich opinii. Ostatecznie w wyniku debaty wybraliśmy do rozwijania w bieżącym roku szkolnym **kompetencję uczenia się oraz inicjatywność i przedsiębiorczość**.

W tym miejscu należało zadać sobie pytanie, jak osiągnąć ten cel. Przypomniałam, jaki powinien być cel zgodnie z zasadą SMART (ang. *specific, measurable, achievable, relevant, time-bound* – konkretny, mierzalny, osiągalny, znaczący, określony w czasie). W dalszej części zastosowałam metodę World Café (ang. światowa kafejka). Wykorzystując model GROW (ang. *goal, reality, obstacles, way forward* – cel, rzeczywistość, przeszkody, droga naprzód), przygotowałam plakaty z pytaniami: co chcemy osiągnąć?, jak jest teraz?, jakie są sposoby osiągnięcia celu? co, kiedy i przez kogo musi być zrobione? Wyzaczyliśmy czterech sekretarzy przy poszczególnych stolikach kawiarnianych. Każdy nauczyciel wybierał, do którego stolika podejść i wziąć udział w dyskusji. Wszystkie pomysły zostały zapisane, a następnie przedstawione przez sekretarzy.

W późniejszej pracy zastosowałam jeszcze metodę 5Q (pięć pytań). Przedyskutowaliśmy, co trzeba zrobić, żeby osiągnąć cel. Nauczyciele wskazywali, co mogą przestać robić, czego robić więcej, a czego mniej, co powinni robić inaczej i co zacząć robić. Ustaliliśmy harmonogram kolejnych działań na bieżący rok szkolny. Podczas podsumowania nauczyciele wypowiadali się na temat przydatności szkolenia, wskazywali, co było już im znane, a nad czym jeszcze muszą się zastanowić. Umówiliśmy się na kolejne spotkanie na koniec I półrocza. Spisane wnioski i harmonogram działań zostały udostępnione w pokoju nauczycielskim.

Według analogicznego scenariusza odbyły się warsztaty w przedszkolu wchodzącym w skład naszego zespołu szkolno-przedszkolnego. Tutaj nacisk położony został na budowanie solidnych podstaw do kolejnych etapów edukacyjnych. Uczestniczki miały świadomość, jak wiele zależy od tego, czy rozbudzą w dzieciach zainteresowania matematyczne, przyrodnicze, naukowo-techniczne i zamiłowanie do mowy ojczystej. Po burzliwej dyskusji panie uznały za najistotniejsze w bieżącym roku szkolnym **rozwijanie kompetencji społecznych i obywatelskich oraz matematycznych i naukowo-technicznych**.

Włączenie uczniów

Po szkoleniu rady pedagogicznej pojawił się pomysł, żeby przeprowadzić warsztaty o podobnej tematyce dla samorządu uczniowskiego. Nauczyciele chcieli poznać opinię uczniów dotyczącą kompetencji kluczowych.

Warsztaty, w których wzięło udział 28 członków samorządu uczniowskiego, zostały przeprowadzone w październiku. Uczniowie dowiedzieli się, czym są kompetencje kluczowe i zostali krótko zapoznani z ich zakresem. Podobnie jak nauczyciele, dzieci w ośmiu grupach miały za zadanie narysować absolwenta naszej szkoły wyposażonego w wybrane kompetencje. Plakaty w formacie A1 wraz z krótkim wyjaśnieniem zostały po warsztatach wyeksponowane na korytarzu placówki.

Kolejnym etapem warsztatów był wybór dwóch kompetencji, na które zdaniem członków samorządu przede wszystkim powinniśmy zwrócić uwagę w tym roku szkolnym. Uczniowie pracowali najpierw metodą kuli śniegowej, a później debaty oksfordzkiej. Ostatecznie zdecydowali się na kompetencję uczenia się oraz kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne. W pierwszym punkcie wybór był zbieżny z wyborem nauczycieli. W drugim przypadku uczniowie uznali, że matematyka jest bardzo ważna i bez rozwiniętego logicznego myślenia oraz podstawowych umiejętności naukowo-technicznych trudno poradzić sobie w dalszym życiu. Podobnie jak na szkoleniu dla nauczycieli zastosowano technikę World Café. Uczniowie mieli możliwość wypowiedzenia się: co chcą osiągnąć, jak jest teraz, jak dojść do celu oraz kto powinien się tym zająć.

W dalszej części warsztatów pracowano na zmodyfikowanej linii czasu, uzupełnionej o emotikony na osi rzędnych. Na osi odciętych uczniowie wskazywali formy pracy, jakie są stosowane na lekcjach. Następnie każdy zaznaczał, jak wyglądają zajęcia w szkole. Wśród emotikonów dominowały te wyrażające radość. Plakat na dużej płachcie szarego papieru wyglądał bardzo malowniczo, a uczniowie chętnie uczestniczyli w zadaniu. Dopiero pod koniec warsztatów dowiedzieli się, czy ich wybór kompetencji kluczowych pokrywał się z wyborem nauczycieli. Na zakończenie ustaliliśmy, że przedstawiciele samorządu wytłumaczą kolegom i koleżankom w swoich klasach, czym są kompetencje kluczowe, a pod koniec roku spotkamy się, by omówić efekty ich rozwijania.

Wymierne efekty

Pierwszych podsumowań dotyczących kształtowania kompetencji kluczowych dokonano podczas spotkań zespołów przedmiotowo-wychowawczych zarówno w szkole, jak i przedszkolu. Spotkania służyły wymianie ciekawych spostrzeżeń. Nauczyciele wszystkich przedmiotów znaleźli sposoby na rozwijanie u uczniów umiejętności uczenia się oraz inicjatywności i przedsiębiorczości. Dużą kreatywnością wykazały się nauczycielki z przedszkola. Skrupulatnie wskazały działania, które podejmowały, i dzieliły się doświadczeniami. Położyły nacisk na to, jak jest teraz i co trzeba zmienić, żeby osiągnąć wyznaczone cele.

Każdy nauczyciel mógł w drugim półroczu przetestować na swoich lekcjach pomysły i podpowiedzi kolegów po fachu. Istotne było uzyskanie od uczniów informacji, co oni sądzą na temat wprowadzanych zmian. Pod koniec roku szkolnego w wywiadzie okazało się, że zauważyli innowacje w pracy nauczycieli – np. przeprowadzanie doświadczeń, zachęcanie do robienia kolorowych notatek czy też stosowania mapy myśli. Wielu nauczycieli, zwłaszcza języków obcych, proponowało tworzenie fiszek lub zawieszanie kartek na tablicy przy biurku. Uczniowie mówili też o nauce wyszukiwania najważniejszych informacji w tekście, wykorzystywaniu rymowanek i skojarzeń. Wskazali działania podejmowane na zajęciach wszystkich przedmiotów, nikogo nie pomijając.

Na pytanie dotyczące możliwości podejmowania decyzji i wykazywania inicjatywy uczniowie odpowiedzieli, że nauczyciele słuchają ich pomysłów oraz proponują dodatkowe, nieobowiązkowe działania. Uczeń może się zaangażować, jeżeli będzie nimi zainteresowany. Dzięki temu zaczęła m.in. działać wypożyczalnia przyborów szkolnych dla tych, którzy zapomnieli np. linijki czy farb. Poza tym uczniowie wdrożyli formy samopomocy koleżeńskiej. Osoby mające kłopoty w nauce mogły się zgłosić i umówić na szkolne korepetycje udzielane przez innych uczniów pod dyskretną opieką nauczyciela. Jedną z ciekawszych inicjatyw było powołanie do życia w szkole zespołu *cheerleaderek*. Znalaziono nawet sponsora, który zakupił stroje i pompony za niebagatelną kwotę. W tym wypadku również uczniowie wskazywali na pomocne działania różnych nauczycieli. Wygląda na to, że założone cele zostały osiągnięte.

Równocześnie miały miejsce inne wartościowe wydarzenia i inicjatywy. Po pierwsze doradca wspomagania procesowego zorganizował dla nas kilka merytorycznych spotkań. Jego zadaniem było wspieranie placówki w procesie rozwoju. Miało ono

charakter konsultacji i doradzania oraz pomocy w rozwiązywaniu ewentualnych problemów organizacyjnych.

Po drugie z inicjatywy naszego wydziału oświaty odbyło się spotkanie dialogowe dla pracowników oświaty, samorządowców oraz przedstawicieli rodziców, którego tematyka dotyczyła m.in. rozwijania kompetencji kluczowych.

Po trzecie każdy z doradców metodycznych powołanych do opieki nad nauczycielami zorganizował spotkanie dla swojej grupy. Na konferencjach przedmiotowych nauczyciele dowiedzieli się, jak mogą rozwijać wybrane kompetencje na swoich lekcjach. Powołano także do życia sieci współpracy rozwijające te zagadnienia.

Kolejną ciekawą inicjatywą było wystanie kilku nauczycieli (przedstawicieli każdej miejskiej szkoły) w ramach kompleksowego wspomaganie szkół na cykl szkoleń przygotowujących do pełnienia roli eksperta wspomaganie. Aktualnie czekamy na takiego eksperta, który będzie opiekował się naszą placówką i przeprowadzi diagnozę pogłębioną. Wtedy już profesjonalnie wyznaczymy sobie zakres zadań i czynności na kolejny rok. Wszystkie te działania stanowią spójną całość, trzeba je kontynuować i obserwować, jakie przyniosą efekty.

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
email: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl

